

Ohje yhteisistä juhlista, uskonnollisista tilaisuuksista ja katsomuskasvatuksen järjestämisestä varhaiskasvatuksessa

Ohjeen tarkoituksena on varmistaa sivistyksellisten ja uskonnon vapautta koskevien perusoikeuksien toteutuminen sekä lapsen edun ensisijaisuus varhaiskasvatuksessa, edistää koulutuksellista tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta ja kulttuurisen moninaisuuden arvostamista. Lisäksi tavoitteena on varmistaa, että varhaiskasvatuksen katsomuskasvatus on uskonnollisesti ja katsomuksellisesti sitouttamaton. Sitouttamattomuus tarkoittaa sitä, että lasta ei saa ohjata mihinkään katsomukseen eikä häneen saa katsomuksellisesti vaikuttaa.

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa muun muassa jokaisen lapsen uskonnollista ja katsomuksellista taustaa (Varhaiskasvatuslaki 3 §). Varhaiskasvatuksen kasvattajat vastaavat siitä, että katsomuskasvatusta, yhteisiä juhlia sekä mahdollisia uskonnollisia tilaisuuksia ja toimituksia ja niille vaihtoehtoja toimintaa järjestetään säännösten ja määräysten edellyttämällä tavalla.

Varhaiskasvatuksessa huoltajien kanssa tehdään tiivistä yhteistyötä kunkin perheen taustaa, katsomuksia ja arvoja kunnioittaen. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa todetaan, että lasten ja huoltajien osallistuminen toiminnan suunnitteluun ja toteuttamiseen edistää osallisuutta. Varhaiskasvatus tarjoaa lapsille tilaisuuksia harjoitella toimimista ryhmän jäsenenä ja monenlaisten ihmisten kanssa. Toimintakulttuurin osalta on tärkeää, että lapsia rohkaistaan hyvään vuorovaikutukseen ja yhteistyöhön.

Tämä ohje koskee kaikkea varhaiskasvatustoimintaa eli päiväkoteja, perhepäivähoitoa sekä avointa varhaiskasvatusta.

1. Yhteiset juhlat varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti varhaiskasvatuksen toimintakulttuurissa edistetään osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa. Yhteisillä juhlilla ja tapahtumilla vahvistetaan lasten, kasvattajien ja huoltajien yhteenkuuluvuutta ja osallisuutta tukevaa toimintakulttuuria. Varhaiskasvatuksessa järjestettävät juhlat tarjoavat lapsille mahdollisuuksia tutustua moninaiseen kulttuuriperintöön sekä yhteisön ja ympäristön kulttuuriseen, kielelliseen, uskonnolliseen ja katsomukselliseen monimuotoisuuteen.

Varhaiskasvatuksessa voidaan viettää erilaisia juhlia kuten joulujuhla, kevätjuhla ja itsenäisyyspäivän juhla. Nämä juhlat ovat kaikille varhaiskasvatuksessa oleville lapsille tarkoitettuja. Juhlien vietossa tulee ottaa huomioon lapsiryhmään kuuluvien lasten moninaiset kulttuuritaustat. Varhaiskasvatuksen kasvattajat päättävät juhlista ja niiden sisällöstä. Varhaiskasvatuksessa juhlat ovat osa varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaista pedagogista toimintaa ja niiden suunnittelu lähtee lapsiryhmästä ja sen tarpeista. Yhteiset juhlat eivät voi olla uskonnollisia tilaisuuksia, eikä niille järjestetä vaihtoehtoisia tilaisuuksia.

Varhaiskasvatuslain mukaan varhaiskasvatuksen tavoitteena on antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa moninaista kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa (Varhaiskasvatuslaki 3 §). Näiden tavoitteiden tulee olla lähtökohtana myös juhlaperinteiden vaalimisessa ja kehittämisessä. Juhlien suunnittelussa voidaan tehdä yhteistyötä huoltajien sekä eri kieli- ja kulttuuriryhmien edustajien kanssa.

LOVIISAN VARHAISKASVATUS

Varhaiskasvatuksen yhteiset juhlat on tarkoitettu kaikille varhaiskasvatukseen osallistuville lapsille ja heidän huoltajilleen. Juhlien järjestelyissä, kuten juhlapaikan valinnassa, tulee pyrkiä siihen, etteivät järjestelyt rajaa ketään jäämään pois juhlasta vakaumukseen liittyvien syiden vuoksi.

Varhaiskasvatuksen kasvattajien tulee tiedottaa riittävän ajoissa juhlista ja niiden sisällöstä. Tarvittaessa huoltajien kanssa voidaan sopia lasta koskevista yksilöllisistä järjestelyistä, jos huoltaja ei halua lapsen osallistuvan kaikkeen juhlaan kuuluvaan ohjelmaan. Järjestelyt, kuten lapsen siirtyminen toiseen tilaan osaksi aikaa, tulee toteuttaa hienotunteisesti ja mahdollisimman vähän huomiota herättävästi. Järjestelyistä sovittaessa tulee ottaa huomioon lapsen edun ensisijaisuus ja turvallisuus.

2. Uskonnolliset ja niille vaihtoehtoiset tilaisuudet

Uskonnolliset tilaisuudet ja toimitukset sisältävät uskonnon harjoittamista. Kukaan ei ole velvollinen osallistumaan omantuntonsa vastaisesti uskonnon harjoittamiseen. Viimeksi mainitun perusteella lasta ei voida velvoittaa osallistumaan jumalanpalvelukseen tai muuhun uskonnolliseen tilaisuuteen tai toimitukseen. Vapaus olla osallistumatta uskonnolliseen tilaisuuteen tai toimitukseen on riippumaton uskonnollisen yhdyskunnan jäsenyydestä. Näin ollen myöskään tiettyyn uskonnolliseen yhdyskuntaan kuuluvia ei voida velvoittaa osallistumaan asianomaisen uskonnollisen yhdyskunnan järjestämiin uskonnollisiin tilaisuuksiin ja toimituksiin.

Varhaiskasvatuksen aikana järjestettävät uskonnolliset tilaisuudet, kuten jumalanpalvelukset tai hartaudet tulee aina järjestää erillään muusta varhaiskasvatustoiminnasta. Uskonnolliset tilaisuudet tulee nimetä ja niistä tulee tiedottaa riittävällä tarkkuudella siten, että lapsille ja huoltajille muodostuu oikea käsitys tilaisuuden tai toimituksen uskonnollisesta luonteesta. Esimerkiksi joulukirkkoa ei tule kutsua syyskauden päätösjuhlaaksi tai päiväkodin joulujuhlaksi. Varhaiskasvatuksen kasvattajien tulee huolehtia, että vapaus olla osallistumatta uskonnon harjoittamiseen toteutuu myös käytännössä, esimerkiksi siten, että vaihtoehtoiset tilaisuudet järjestetään fyysisesti erillään. Varhaiskasvatuksen kasvattajilla on vastuu kaikkien eri toimintoihin osallistuvien lasten turvallisuudesta.

Uskonnollisille tilaisuuksille ja toimituksille on aina järjestettävä vaihtoehtoista toimintaa, jonka tulee olla uskonnollista sisältöä lukuun ottamatta luonteeltaan ja tavoitteiltaan mahdollisimman samankaltaista kuin siinä tilaisuudessa, jonka tilalla muuta toimintaa järjestetään. Uskonnollisia tilaisuuksia ja toimituksia ei voida järjestää, jos esimerkiksi varhaiskasvatuksessa käytössä olevat tilat tai henkilöstöresurssit eivät mahdollista uskonnollisten tilaisuuksien tai toimitusten taikka niille vaihtoehtoisen toiminnan järjestämistä lainsäädännön ja näiden ohjeiden mukaisesti.

Varhaiskasvatuksessa tulee huolehtia myös siitä, ettei uskonnollisiin tilaisuuksiin osallistumisesta tai osallistumatta jättämisestä aiheudu lapselle leimautumista tai muita haitallisia seuraamuksia. Olennaista on, että lapsen huoltajalle jää todellinen ja aito vapaus valita, osallistuuko lapsi uskonnollista ainesta sisältäviin tilaisuuksiin ja toimituksiin (perustuslakivaliokunta 2/2014 vp). Uskonnollisen tilaisuuden ja sille vaihtoehtoisen tilaisuuden sisältö ja järjestämispaikka tulee olla mahdollisimman hyvissä ajoin ja tarkasti tiedossa ja kuvattuna tilaisuudesta tiedotettaessa. Mahdolliset yhteistyötahot tulee mainita.

LOVIISAN VARHAISKASVATUS

3. Katsomuskasvatus varhaiskasvatuksessa

Opetushallituksen hyväksymien varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden 2022 mukaan varhaiskasvatukseen sisältyy katsomuskasvatusta, jossa yhteisen tutustumisen kohteena ovat lapsiryhmässä olevat uskonnot ja muut katsomukset. Vastaavasti tarkastellaan myös uskonnottomuutta. Varhaiskasvatus on uskonnollisesti, katsomuksellisesti ja puoluepoliittisesti sitouttamatonta. Lasta ei saa ohjata mihinkään katsomukseen eikä häneen saa katsomuksellisesti vaikuttaa. Katsomuskasvatus ei voi pitää sisällään uskonnon harjoittamista, esimerkiksi ruokarukousta tai jumalanpalvelusta.

Katsomuskasvatus on varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kirjattuna ”Minä ja meidän yhteisömme” -oppimisen alueeseen. Katsomuskasvatus on yleissivistävää ja sitä toteutetaan osana varhaiskasvatuksen pedagogista toimintaa. Tavoitteena on edistää keskinäistä kunnioitusta ja ymmärrystä eri katsomuksia kohtaan sekä tukea lasten kulttuurisen ja katsomuksellisen identiteetin kehittymistä. Lasten kanssa tutustutaan erilaisiin katsomuksiin ja niihin liittyviin perinteisiin. Luontevia tapoja tarkastella katsomuksia ovat esimerkiksi vuodenkiertoon liittyvät juhlat ja tapahtumat sekä päivittäiset tilanteet kuten pukeminen ja ruokailu. Lasten ihmettelylle annetaan tilaa ja heidän kanssaan pohditaan askarruttavia elämänskysymyksiä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 4.5)

Varhaiskasvatuksen kasvattajat vastaavat katsomuskasvatuksesta ja sen käytännön toteutuksesta. Kasvattajien tulee toimia katsomuksellisesti moninaisessa ympäristössä ammatillisesti omasta katsomuksestaan riippumatta.

Varhaiskasvatuksessa voidaan tehdä alueellista ja paikallista yhteistyötä moninaisten katsomuksellisten yhteisöjen kanssa. Yhteistyössä voidaan hyödyntää myös etäyhteyksiä ja virtuaalivierailuja. Yhteistyö tapahtuu varhaiskasvatusta ohjaavien asiakirjojen periaatteiden ja tavoitteiden mukaisesti. Varhaiskasvatuksen kasvattajat vastaavat toiminnan suunnittelusta ja toteuttamisesta varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tavoitteiden mukaisesti. Yhteistyössä tulee aina huomioida lapsen etu ja toiminnan tulee olla pedagogisesti perusteltua.

Uskonnollisia tiloja voidaan käyttää oppimisympäristöinä myös muussa yhteydessä kuin osana katsomuskasvatusta, esimerkiksi kulttuuriperinnön, taiteen, arkkitehtuurin ja historian näkökulmista tai retkipaikkana.

4. Yhteistyö huoltajien kanssa

Varhaiskasvatuksessa huoltajien kanssa tehdään tiivistä yhteistyötä kunkin perheen taustaa, uskontoja, katsomuksia ja arvoja kunnioittaen. Tilaisuuksista ja tapahtumista tiedotettaessa tulee kiinnittää huomiota siihen, että huoltajat voivat ymmärtää, onko kyse varhaiskasvatuksen katsomuskasvatuksesta, uskonnollisesta tilaisuudesta vai muusta tilaisuudesta.

Koska lapsella on huoltajan ilmoituksesta perustuslain 11 §:n 2 momentin nojalla mahdollisuus olla osallistumatta uskonnon harjoittamiseen, huoltajille toimitettavista tiedotteista on käytävä ilmi varhaiskasvatuksen yhteydessä järjestettävät uskonnolliset tilaisuudet ja toimitukset sekä niille vaihtoehtoinen toiminta. Uskonnollisten tilaisuuksien ja toimitusten sekä niille vaihtoehtoisen toiminnan sisällöstä tulee antaa tietoa ajoissa ja riittävällä tarkkuudella.

Lapsen huoltaja ilmoittaa, osallistuuko lapsi uskonnollisiin tilaisuuksiin vai niille vaihtoehtoiseen toimintaan. Ilmoitus tehdään erikseen, ennen jokaista tilaisuutta. Huoltajaa tulee tiedottaa siitä, että hänellä on aina mahdollisuus tapauskohtaisesti ilmoittaa, mihin tilaisuuteen tai toimintaan lapsi osallistuu.

LOVIISAN VARHAISKASVATUS

Varhaiskasvatuksen kasvattajat huolehtivat siitä, että lapsen osallistuminen uskonnolliseen tilaisuuteen tai toimitukseen taikka niille vaihtoehtoiseen toimintaan toteutuu huoltajan ilmoituksen mukaisena.

Lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain (361/1983) 5 §:n mukaan lapsen huoltajat vastaavat pääsääntöisesti yhdessä lapsen huoltoon kuuluvista tehtävistä ja tekevät yhdessä lasta koskevat päätökset. Jos varhaiskasvatukseen on nimenomaisesti ilmoitettu tai varhaiskasvatuksella on muutoin tieto siitä, esimerkiksi yhteishuoltajuustilanteissa, että molemmat huoltajat haluavat tulla kuulluiksi, toimitaan tämän mukaisesti. Jos huoltajien näkemykset poikkeavat toisistaan, varhaiskasvatuksen tulisi tällöin ensisijaisesti ohjata huoltajat sopimaan asiasta keskenään. Jos sopimusta ei saada aikaan, olemassa olevan tilanteen säilyttämistä ja lapsen edun turvaamista voidaan pitää lähtökohtana varhaiskasvatuksen päätöksenteossa.